

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 lipca 2013r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Barbara Orechwa-Zawadzka (spr.)

Sędziowie: SA Maryla Pannert

SO del. Piotr Prusinowski

Protokolant: Edyta Katarzyna Radziwońska

po rozpoznaniu w dniu 25 czerwca 2013 r. w Białymstoku

sprawy z wniosku K. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o emeryturę

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 27 września 2012 r. sygn. akt III U 456/12

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z dnia 21 czerwca 2012 roku, na mocy art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 1 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U z 2009 roku Nr 153, poz. 227) oraz na podstawie § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (DZ. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), odmówił K. Z. prawa do emerytury z uwagi na brak 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Organ rentowy nie uwzględnił w tym zakresie okresów: od 17 grudnia 1973 roku do 18 listopada 1974 roku w Spółdzielni (...) w B. oraz od 1 marca 1977 roku do 28 lutego 1991 roku w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G..

Odwołanie od powyższej decyzji złożył K. Z., twierdząc, że wykonywał prace w warunkach szczególnych, zatem spełnił wszystkie przesłanki do przyznania mu wcześniejszej emerytury.

Sąd Okręgowy w Suwałkach Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 27 września 2012 roku zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał K. Z. prawo do emerytury od dnia 18 kwietnia 2012 roku.

Mając na uwadze przepisy art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz § 4 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, Sąd pierwszej instancji dążył do ustalenia, czy K. Z. legitymuje się co najmniej 15-letnim stażem pracy w warunkach szczególnych. Z ustaleń Sądu poczynionych na podstawie dostępnych

dowodów wynikało, iż wnioskodawca pracował: od 17 grudnia 1973 roku do 18 listopada 1974 roku jako operator ciągnika gąsienicowego w Spółdzielni (...) w B., od 1 marca 1977 roku do 28 lutego 1991 roku był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. w charakterze operatora -maszynisty ciężkiego sprzętu budowlanego i drogowego, tj. koparki i spycharki. Wnioskodawca wyjaśnił, iż jego praca polegała na kopaniu dołów, wykopów, rowów, spychaniu i zasypywaniu. Miał uprawnienia maszynisty ciężkich maszyn budowlanych, gdyż w 1977 roku odbył kurs na ciężkim sprzęcie, a w 1980 roku otrzymał uprawnienia - „specjalność spycharki”. Ponadto od 1 lipca 1997 roku do 31 października 1997 roku pracował na stanowisku operatora sprzętu ciężkiego w firmie (...) – R. B..

Sąd Okręgowy uwzględnił okres pracy w warunkach szczególnych od 17 grudnia 1973 roku do 18 listopada 1974 roku w (...), tj. ponad 11 miesięcy na stanowisku operatora ciągnika gąsienicowego i przyjął, że była to praca wymieniona w wykazie A dziale VIII pkt. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 roku i załącznika nr 3 do zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych. Zaliczył również okres zatrudnienia w warunkach szczególnych od 1 marca 1977 do 28 lutego 1991 w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. w charakterze operatora sprzętu ciężkiego oraz zatrudnienie od 1 lipca 1997 roku do 31 października 1997 roku i od 1 kwietnia 1998 roku do 30 czerwca 1998 roku w firmie (...) – R. B. jako wymienione w wykazie A dział V pkt 3 załącznika do w/w rozporządzenia oraz załącznika nr 3 do zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych. W rezultacie Sąd pierwszej instancji przyjął, że wnioskodawca w spornych okresach wykonywał pracę w szczególnych warunkach, a zatem posiada on wymagany § 4 ust.1 pkt 3 w/w rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 roku, 15-letni okres pracy w warunkach szczególnych.

Apelację od powyższego wyroku wniósł organ rentowy. Zaskarżając wyrok w całości, zarzucił mu naruszenie:

1. przepisów prawa materialnego, tj. art. 184 ust. 1 w zw. z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze poprzez przyjęcie przez Sąd, że wnioskodawca udowodnił na dzień 1 stycznia 1999 roku co najmniej 15-letni okres zatrudnienia w warunkach szczególnych uprawniający do przyznania prawa do emerytury,
2. przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny materiału dowodowego z pominięciem jego istotnej części, tj. dokumentacji znajdującej się w aktach osobowych wnioskodawcy, z której wynika, że odwołujący w okresie od 1 marca 1977 roku do 31 lipca 1982 roku w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w oparciu o rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego, tj. wykaz A, dział V – w budownictwie, poz. 3 – prace maszynistów ciężkich maszyn budowlanych

Wskazując na powyższe, organ rentowy wniósł o: zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego jest zasadna.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego Sąd pierwszej instancji rozpoznając sprawę dopuścił się naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, jak też prawa procesowego – art. 233 § 1 k.p.c. Sąd niezasadnie przyjął, że K. Z. przez cały okres zatrudnienia od 1 marca 1977 roku do 28 lutego 1991 roku w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę maszynisty (operatora) ciężkiego sprzętu budowlanego i drogowego, tj. koparki i spycharki, a tym samym nabył prawo do wcześniejszej emerytury. Sąd ten dokonał ustaleń faktycznych sprzecznych z treścią zgromadzonych w sprawie dowodów, a w szczególności z dokumentacją zawartą w aktach osobowych.

Wbrew stanowisku Sądu pierwszej instancji, całokształt dowodów sprawy nie pozwalał na przyjęcie, że wnioskodawca legitymuje się 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach oraz że spełnia sporną przesłankę do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wymiarze wieku emerytalnego, o której mowa § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Zgodnie z przepisem art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 roku przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli: 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27. Z kolei zgodnie z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn i posiada wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, materiał dowodowy w sposób spójny nie wykazał, aby w całym okresie zatrudnienia w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. od 1 marca 1977 roku do 28 lutego 1991 roku wnioskodawca pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy jako maszynista (operator) ciężkiego sprzętu budowlanego i drogowego, tj. koparek i spycharek, czyli na stanowisku wymienionym w wykazie A w dziale VIII, poz. 3, stanowiącym załącznik do w/w rozporządzenia (prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych).

Powyższego nie potwierdziła dokumentacja znajdująca się w aktach osobowych prowadzonych przez (...) Przedsiębiorstwo (...) w G.. Znajduje się w nich umowa o pracę z 1 marca 1977 roku, z której wynikało, że wnioskodawcy powierzono obowiązki pomocnika maszynisty c.m.b. W legitymacji ubezpieczeniowej wnioskodawcy znajduje się wpis z datą 1 marca 1977 roku o jego zatrudnieniu w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. na stanowisku pomocnika maszynisty c.m.b. Nie było to zatem samodzielne stanowisko maszynisty (operatora) ciężkich maszyn budowlanych, wymienione w wykazie A dział VIII poz. 3 w/w rozporządzenia.

Jak wskazują znajdujące się w aktach osobowych angaże, dopiero od dnia 1 sierpnia 1982 roku wnioskodawca rozpoczął pracę jako samodzielny maszynista, a od dnia 1 października 1988 roku - jako operator (umowa o pracę z dnia 2 stycznia 1989 roku).

W aktach osobowych znajdują się także dwa świadectwa pracy: z dnia 6 lutego 1989 roku, z którego wynika, że od 1 marca 1977 roku do 31 grudnia 1988 roku wnioskodawca pracował jako: pomocnik maszynisty, dozorca i operator, oraz z dnia 10 kwietnia 1991 roku – iż w okresie późniejszym, tj. od 1 stycznia 1989 roku do 28 lutego 1991 roku był operatorem.

W aktach ZUS znajdują się zaświadczenia Archiwum Zakładowego Urzędu Wojewódzkiego w Ł. z dnia 28 września 1998 roku oraz (...) Urzędu Wojewódzkiego w B. P. Terenowej w Ł. z dnia 29 kwietnia 2004 roku wskazujące na zatrudnienie wnioskodawcy w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. od 1 marca 1977 roku do 28 lutego 1991 roku w charakterze operatora (k. 11akt ZUS).

Należy podkreślić, że praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983r. Taki pogląd wyraził także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 1 czerwca 2010 roku (II UK 21/10). W innym orzeczeniu z dnia 16 czerwca 2009 roku (I UK 20/09) Sąd Najwyższy stwierdził, że praca w warunkach szczególnych to praca, w której pracownik w sposób znaczny jest narażony na niekorzystne dla zdrowia czynniki, co wynika wprost z treści art. 32 ust. 2 w/w ustawy. Motyw przyświecający ustawodawcy w stworzeniu

instytucji przewidzianej w art. 32 w/w ustawy opiera się na założeniu, że praca wykonywana w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też osoba wykonująca taką pracę ma prawo do emerytury wcześniej, niż inni ubezpieczeni. Z kolei w wyroku z dnia 4 czerwca 2008 roku (II UK 306/07) Sąd uznał, że z przywileju przejścia na emeryturę w niższym wieku emerytalnym, przysługującego pracownikom zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, mogą korzystać wyłącznie pracownicy, którzy byli rzeczywiście zatrudnieni stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szkodliwych warunkach pracy (art. 32 w/w ustawy w zw. z § 2 ust. 1 w/w rozporządzenia).

O tym, że wnioskodawca nie mógł pracować przez cały sporny okres stale i w pełnym wymiarze czasu na stanowisku samodzielnego maszynisty (operatora) ciężkiego sprzętu budowlanego świadczył fakt, że dopiero 27 kwietnia 1978 roku uzyskał on uprawnienia operatora spycharek klasy III o mocy silnika do 100 KM, po zaliczeniu od 2 marca 1978 roku do 26 kwietnia 1978 roku kursu maszynistów spycharek. Z kolei w dniu 29 czerwca 1980 roku skarżący nabył uprawnienia operatora spycharek kl. II o mocy silnika do 250 KM (zaświadczenia o ukończeniu kursu: z dnia 26 kwietnia 1978 roku i z dnia 10 stycznia 1980 roku oraz uprawnienie nr (...) na k. 36, a także pismo Instytutu (...) z dnia 7 czerwca 2013 roku na k. 68).

Zestawienie kartotek płac z lat 1977 – 1982 wnioskodawcy oraz zatrudnionych w spornym okresie w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. J. Z. na stanowisku operatora koparki (świadczenie wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 31 sierpnia 1994 roku na k. 14 akt ZUS) i A. G. - monter maszyn budowlanych i operatora (świadczenie pracy z dnia 6 lutego 1989 roku na k. 41 akt ZUS) również prowadziło do wniosku, że K. Z. nie pracował w w/w okresie stale i w pełnym wymiarze czasu na samodzielnym stanowisku maszynisty (operatora) ciężkich maszyn budowlanych. Pobierał on bowiem zdecydowanie niższe wynagrodzenie od w/w świadków (z wyłączeniem niewielu miesięcy, w których to wynagrodzenie było wyższe lub zbliżone). Np. w kolejnych latach 1977 – 1982 w lipcu uzyskiwał on pobory w kwotach: 2 985 zł, 2 495 zł, 5 933 zł, 5 840 zł, 6 813 zł, 9 107 zł., a J. Z.: 5020 zł, 4 538 zł, 3 909 zł, 7 858 zł, 6 585 zł, 18 404 zł. zaś A. G.: 4 207 zł, 9 016 zł, 11 625 zł, 6 812 zł, 7 805 zł, 15 470 zł. Z uwagi na to, że wnioskodawca pobierał zdecydowanie niższe wynagrodzenie od świadków, to zdaniem Sądu nie pracował na tym samym (równorzędnym) stanowisku co oni, a na niższym, którym było niewątpliwie stanowisko pomocnika operatora.

Zeznania świadków J. S., J. Z. i A. G. (18v, 76v, 77) zatrudnionych wraz z wnioskodawcą w spornym okresie również nie potwierdziły okoliczności, iż wnioskodawca w latach 1977 – 1982 pracował stale i w pełnym wymiarze czasu na stanowisku maszynisty (operatora) spycharek i koparek. Świadkowie wprawdzie stwierdzili, że był on samodzielnym operatorem maszyn przez cały okres zatrudnienia, to jednak nie mieli oni sposobności przyjrzenia się jego pracy. Z ich zeznań wynikało bowiem, że pracowali na różnych budowach i tylko „zdarzało się” im pracować razem z wnioskodawcą. Świadkowie potwierdzili okoliczność, że zatrudnionym w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. operatorom ciężkich maszyn budowlanych byli przydzielani pomocnicy.

Należy podkreślić, że K. Z. przyznał (k. 18, 37v, 38), że został zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. jako pomocnik maszynisty. Przed Sądem Okręgowy stwierdził, że od razu podjął pracę jako samodzielny maszynista. Z kolei przed Sądem Apelacyjnym sprecyzował, że w/w przedsiębiorstwie chciał pracować jako pracownik ciężkich maszyn, ale nie było wolnego etatu, dlatego zgodził się na zatrudnienie jako pomocnik. Dodał, że dopiero ukończenie kursu III stopnia dawało mu uprawnienia do obsługi wielu maszyn. Wcześniej zaś posiadał uprawnienia tylko do obsługi ciągników DT (S.).

Analiza powyższych dowodów wykazała, że K. Z. nie pracował przez cały sporny okres stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku maszynisty (operatora) ciężkich maszyn budowlanych, tj. koparek i spycharek, wymienionym w wykazie A dział VIII poz. 3 załącznika do w/w rozporządzenia. Dopiero bowiem od 27 kwietnia 1978 roku uzyskał uprawnienia do pracy na wybranych maszynach budowlanych (w tym na spycharkach o mocy silnika do 100 KM), a od 29 czerwca 1980 roku uprawnienia do samodzielnej obsługi szerszego zakresu ciężkich maszyn budowlanych (w tym spycharki o mocy silnika do 250 KM). Bez wymaganych uprawnień nie mógł on wcześniej podjąć pracy na takich samodzielnym stanowiskach. Z dokumentacji osobowej i legitymacji ubezpieczeniowej wnioskodawcy spójnie

wynikało, że początkowo pracował on na stanowisku pomocnika maszynisty, nie wymienionym w wykazie prac w szczególnych warunkach, a dopiero od dnia 1 sierpnia 1982 roku rozpoczął pracę jako samodzielny maszynista (angaż z dnia 1 sierpnia 1982 roku). Okoliczność tę potwierdziło również zestawienie kartotek płac z lat 1977 – 1982, wskazujące na to, że wnioskodawca pobierał wynagrodzenie zdecydowanie niższe, niż osoby zatrudnione na stanowiskach samodzielnych operatorów koparek i spycharek, a więc musiał pracować na stanowisku niższym w tej branży i niesamodzielnym, tj. pomocnika maszynisty (operatora).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że prawo do emerytury w wieku niższym od powszechnego z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest ściśle związane z szybszą utratą zdolności do zarobkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy. Praca taka, świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, obowiązującym na danym stanowisku pracy, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też wykonująca ją osoba ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Prawo to stanowi przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo (wyroki SN: z dnia 8 czerwca 2011 roku, I UK 393/10, LEX nr: 950426; z dnia 22 lutego 2007 roku, I UK 258/06, OSNP 2008 Nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 roku, III UK 51/07, OSNP 2008 Nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 roku, III UK 62/07, Lex Nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 roku, III UK 66/07, Lex Nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 roku, II UK 88/08, niepubl.; z dnia 5 maja 2009 roku, I UK 4/09, Lex Nr 509022).

W realiach niniejszej sprawy wnioskodawca nie pracował w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. przez cały sporny okres od 1 marca 1977 roku do 28 lutego 1991 roku (13 lat i 11 miesięcy) stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku samodzielnego maszynisty (operatora) ciężkich maszyn budowlanych wymienionym w wykazie A załącznika do w/w rozporządzenia. Pracę na takim stanowisku mógł on podjąć najwcześniej od dnia 27 kwietnia 1978 roku (gdy uzyskał uprawnienia operatora spycharek klasy III).

Dowody z akt osobowych oraz wyraźnie niższe zarobki od wynagrodzeń osiągniętych przez samodzielnych operatorów ciężkich maszyn budowlanych, dają podstawę do stwierdzenia, że w okresie od 1 marca 1977r. do 31 sierpnia 1982r. nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy operatora ciężkich maszyn budowlanych. Zsumowanie okresów pracy w szczególnych warunkach niekwestionowanych w apelacji przez organ rentowy: od 17 grudnia 1973 roku do 18 listopada 1974 roku w Spółdzielni (...) w B. (11 miesięcy), od 1 lipca 1997 roku do 31 października 1997 roku oraz od 1 kwietnia 1998 roku do 30 czerwca 1998 roku w firmie (...) w B. (7 miesięcy) oraz od 1 sierpnia 1982r. do 28 lutego 1991r. w (...) Przedsiębiorstwie (...) w G. pozwalało na uzyskanie przez wnioskodawcę łącznego stażu pracy w warunkach szczególnych krótszego od wymaganego stażu 15 lat. K. Z. nie spełnił zatem przesłanki posiadania co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Stąd nie było podstaw do przyznania mu emerytury na mocy art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz na podstawie § 4 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Mając powyższe okoliczności na uwadze orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.